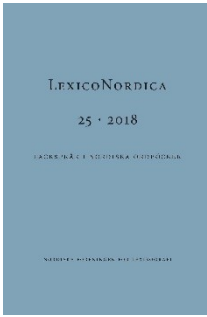

LexicoNordica

Forfatter:	Kristian Blensenius [<i>The Routledge Handbook of Lexicography</i> : en monumental ingång till lexikografi]	
Anmeldt værk:	Fuertes-Olivera, Pedro A. (ed.): <i>The Routledge Handbook of Lexicography</i> . Abingdon: Routledge 2018.	
Kilde:	LexicoNordica 25, 2018, s. 237-257	
URL:	https://tidsskrift.dk/index.php/lexn/issue/archive	

© 2018 LexicoNordica og forfatterne

Betingelser for brug af denne artikel

Denne artikel er omfattet af ophavsretsloven, og der må citeres fra den. Følgende betingelser skal dog være opfyldt:

- Citatet skal være i overensstemmelse med „god skik“
- Der må kun citeres „i det omfang, som betinges af formålet“
- Ophavsmanden til teksten skal krediteres, og kilden skal angives, jf. ovenstående bibliografiske oplysninger.

The Routledge Handbook of Lexicography: en monumental ingång till lexikografi

Kristian Blensenius

Fuertes-Olivera, Pedro A. (ed.): *The Routledge Handbook of Lexicography*. Abingdon: Routledge 2018. 810 sidor. Pris: 132 GBP (tryck) eller 35,99 GBP (e-bok).

1. Inledning

Routledge har givit ut en rad handböcker inom det språkvetenskapliga området och turen har kommit till en lexikografisk handbok, redigerad av Pedro A. Fuertes-Olivera: *The Routledge Handbook of Lexicography*. Vad *handbok* betyder i detta sammanhang ges ingen särskild utredning i boken, men det sägs i alla händelser på s. 1 att boken är ”a reference work covering key topics in lexicography”. Fältet är lexikografi: ”the science concerned with the theory and practice of dictionaries” (s. 1).

Boken är omfattande: den innehåller inte mindre än 47 kapitel fördelade på sex tematiska delar som behandlar bl.a. lexikografins grunder, lexikografins samspel med andra discipliner och olika typer av lexikon. Målgruppen är bl.a. studenter och forskare inom lexikografi, med tillägget att boken är ”firmly oriented towards newcomers” (s. 1).

Först, i avsnitt 2, berörs bokens olika tematiska delar (alla delar behandlas inte i samma omfattning). Där presenteras också kapitlen tillsammans med namnen på kapitelförfattarna. Därefter ges en övergripande reflektion i avsnitt 3.

2. Bokens disposition

Inledningsvis i boken finns på sedvanligt sätt förlagsinformation, innehållsförteckning och förteckningar över figurer och tabeller. Sedan kommer en sida med redaktörens tack och en presentation av de drygt 60 personer som har varit med och författat bokens kapitel. Några lärosäten återkommer, bl.a. Århus universitet och Universitetet i Stellenbosch, men spridningen bland författarna och ämnesspecialiteterna är annars ganska stor. Det är såvitt jag kan bedöma många väletablerade lexikografiskt inriktade forskare och auktoriteter bland författarna, men även flera som inte återkommer så ofta i denna typ av lexikografiska handböcker. Till den senare kategorin kan bl.a. Josef Ruppenhofer, Hans C. Boas och Collin F. Baker föras. De bidrar med en artikel om FrameNet, ett ramsemantiskt projekt med hög relevans för lexikografin, bl.a. för hantering av flerordsuttryck.

Efter författarpresentationen följer redaktörens inledning "Lexicography in the Internet era" och en sammanfattning av bokens innehåll. Därefter kommer de tematiska delarna, I: Foundations of lexicography, II: The interdisciplinary nature of lexicography, III: Types of dictionaries, IV: Innovative dictionaries, V: World languages, lexicography and the Internet och VI: Looking to the future: lexicography in the Internet era. Varje del omfattar mellan fem och elva kapitel. I slutet av boken finns ett register med bl.a. centrala begrepp, personer, verk och webbplatser.

Kapitlen har löpande numrering, vilket gör hänvisningarna till dem entydiga. Varje kapitel, som är tänkt att täcka ett specifikt fält av lexikografin, har en ganska ensartad struktur: typiskt en introduktion och ett (mer eller mindre uttalat) historiskt perspektiv, sedan centrala frågor inom fältet och slutligen en framåtblick, som typiskt kretsar kring digitalisering och internet. Därefter ger varje kapitel en lista med relaterade forskningsfält, som hänvisar till andra kapitel i boken. Sedan finns det en lista med vidare läsning,

som består av referenser till ett par, i några fall upp till fem, verk inklusive en kort sammanfattning av dessa. Varje kapitel avslutas med en eventuell notförteckning och en litteraturlista.

E-versionen av boken (tillhandahållen av EBSCOhost) ser i fråga om sidlayout ut som den tryckta versionen, men är såklart betydligt lättare att söka i. Dessvärre pekar sökfunktionen bara ut sidor, inte var på sidorna de sökta orden befinner sig. Vidare kan läsaren i e-boken klicka sig från innehållsförteckningen till ett visst kapitel och väl i detta kapitel i princip klicka sig vidare till de referenser som ges i såväl brödtext som i litteraturlista. Klickbara referenser ges till bl.a. noter. Jag får dessvärre inte hänvisningarna att fungera, men det hade varit en mycket välkommen funktion eftersom noterna inte placerats i sidfoten utan samlats långt bak i artiklarna, före litteraturlistan.

En närmast oundgänglig funktion är länkningen av de ibland invecklade webbadresserna i e-boken. Jag noterar dock vid en slumpmässig rundklickning att ett antal (jag räknar vid en osystematisk kontroll till uppemot 30) länkar är trasiga eller pekar fel, vilket troligtvis beror på att det har gått lång tid sedan länkarna kontrollerades. I många fall saknas i källförteckningen uppgifter om artikelförfattarens senaste besök på de aktuella webbsidorna, men i de fall det anges framgår att det inte är ovanligt att det har gått upp till tre år sedan webbadresserna besöktes. På den tiden kan såklart mycket hända med en webbresurs.

2.1. Del I: Lexikografins grunder

Den första delen av boken handlar enkelt uttryckt om vad lexikografi är och vad lexikografiskt arbete i grunden kretsar kring. Redaktören har i bokens introduktion (s. 1–15) angivit att lexikografi inte enbart ska ses som en praktisk gren av lingvistik, utan som en egen vetenskap. Det första kapitlet i del I, Sven Tarps ”Lexicography as an independent science”, understryker denna hållning.

Tarp utgår från vedertagna beskrivningar av vad vetenskap är (bl.a. att den ska vara under utveckling och ha egna hypoteser och teorier). Lexikografen finns ha dessa ingredienser.

I kapitel 2, "Dictionary management", tar Henning Bergenholtz upp en intressant och viktig aspekt av det lexikografiska arbetet, nämligen projektstyrning (*project management*) och värdet av en sådan. Exempel ges på en projektplan för *DanskOrdbogen* (Bergenholtz et al. 1999), som förvisso varade bara två år. Det föreslås dock att längre lexikografiska projekt (vilket de ju inte sällan är) kan delas upp i mindre projekt; exempelvis kan en ordboksrevision utgöra ett delprojekt.

Rufus H. Gouws skriver i kapitel 3, "Dictionaries and access", om åtkomststrukturen hos ordböcker, dvs. den ordning i vilken ordbokens information presenteras på olika nivåer och hur användaren kommer fram till denna information (jfr även Svensén 2004:99). Frågor som diskuteras är bl.a. hur användaren finner den information som den letar efter och, viktigt nog, hur tryckta och digitala ordböcker kan skilja sig åt i fråga om accesstruktur. Denna senare och högst aktuella fråga blir tyvärr relativt lite behandlad; den diskuteras främst i det sista, konkluderande avsnittet i Gouws kapitel, "Looking into the future: possibilities in the digital era". När det som i dag ofta snarast är den digitala ordboken som är utgångspunkten och den tryckta ordboken som är "extramaterialet", kan mer önskas på detta område.

I kapitel 4, "Explaining meaning in lexicographical information tools", problematiserar Heidi Agerbo, i likhet med många andra, termen *definition*. Hon menar att den bortser från att betydelsegränser inte alltid är tydliga. Agerbo illustrerar med exemplet *stol*, som skulle kunna ha definitionen 'möbel med ryggstöd och fyra ben', enligt vilken en trebent stol inte är en stol (*definition* avser här en uppsättning nödvändiga betydelsevillkor). I stället förespråkas i kapitlet konceptet betydelseförklaring (*meaning explanation*), som enligt författaren behöver anpassas till olika användare.

Sandro Nielsen avslutar bokens första del med kapitel 5, ”Dictionary criticism”. I detta diskuteras ordbokskritiken och dess former (recensioner, delar i vetenskapliga artiklar etc.). Författaren går igenom några grundläggande saker som ordboksrecensenten bör vara medveten om för att kunna författa t.ex. en rättvisande recension. Den ena handlar om det objekt som ska genomgå granskningen, dvs. ordboken och vad denna har för funktioner. Den andra saken handlar om syftet med ordbokskritiken, vilket bl.a. anges vara att hjälpa läsaren att finna den lämpligaste ordboken och att hjälpa lexikografen att producera bättre ordböcker.

2.2. Del II: Lexikografi som interdisciplinärt forskningsområde

Del II fokuserar lexikografins tvärvetenskapliga sida. Delen inleds lämpligt nog med kapitlet ”Lexicography and interdisciplinarity” (även detta författat av Nielsen), som framhåller lexikografins extra-lexikografiska dimensioner. En tvärvetenskaplig skärningspunkt är den mellan lexikografi och lingvistik, bl.a. för hanteringen av ords syntaktiska restriktioner. Vissa ordboksprojekt kan dock kräva betydligt fler discipliner än så, t.ex. sådana inom medicin, historia och juridik. Författaren diskuterar även samarbetet mellan lexikografer och it-specialister.

Relationen mellan lexikografi och lingvistik behandlas även i kapitel 7, ”Lexicography and applied linguistics”, där Pam Peters & Trinidad Fernández tar upp förhållandet mellan lexikografi och tillämpad lingvistik inom framför allt engelsk och spansk lexikografi, där lingvister har bidragit till anläggandet av ett användarperspektiv och deltagit vid överföringen av språkvetenskapliga analyser i ordböcker.

I kapitel 8, ”Lexicography and corpus linguistics” är det korpuslingvistikens tur att ställas i relation till lexikografen. Författaren, Gertrud Faaß, är framåtblickande: efter en kort historik och

ett klagörande av vad en korpus är, fokuserar kapitlet på hur korpusar sammanställs, annoteras, lemmatiseras m.m. Även parsning berörs kort, närmare bestämt hierarkisk parsning och parsning utifrån dependenser, och en genomgång ges också av ordklasstaggning. Vidare ges en förhållandevis detaljerad och teknisk genomgång av olika annoteringsverktyg.

Lynne Bowkers kapitel 9, "Lexicography and terminology", behandlar istället lexikografi i förhållande till terminologi, där det senare fältet gäller "lexical items belonging to specialized areas of usage" (s. 138). Författaren söker visa att lexikografin och terminologin närmast sig varandra alltmer till stor del som ett resultat av teknisk utveckling. Bl.a. förekommer crowdsourcing inom båda disciplinerna, och båda drar nytta av korpusutvecklingen.

Kapitel 10, "Dictionaries and language policy", innehåller Dion Nkomos genomgång av lexikografi och den vid ordboksarbete ofta närvarande disciplinen språkpolitik. En intressant genomgång på mikronivån av preskriptivitet och deskriptivitet ges, där preskriptivitet bl.a. har ansetts vara präglad av elitistiska smakomdömen, men där även deskriptiva förhållningssätt kritiserats för att vara till alltför liten hjälp vid t.ex. textproduktion. Författaren framhåller en sorts medelväg, *proskription*, där användaren informeras om språkbruket men också om rekommendationer.

I nästa kapitel, kapitel 11, "Dictionaries and culture", tar Przemysław Łozowski upp en annan bedömningsfråga, frågan om objektivitet i ordboksdefinitioner. Författaren exemplifierar inledningsvis med hur hudfärgsorden *white* och *black* beskrivs i några engelska ordböcker och hur definitionerna av dem i många ordböcker är subjektiva på olika sätt. Tanken är att kulturella erfarenheter formar språket, vilket kommer till uttryck i bl.a. ordboksdefinitioner.

Aleš Horák & Adam Rambousek går i kapitel 12, "Lexicography and natural language processing", igenom hur lexikografin och språkteknologin kan dra nytta av varandra. Författarna nämner

extrahering av kollokationer och andra flerordsuttryck som ett område där lexikografin kan dra nytta av språkteknologin. Ett annat är hanteringen av polysemi (där datorn automatiskt kan klumpa ihop likstavad ord i olika betydelsegrupper) och hanteringen av ordrelationer (de ordhänvisningar som t.ex. brukar föregås av ”jfr” eller ”se även”). Språkteknologin kan å sin sida utvecklas med hjälp av de databaser som lexikografer har byggt upp och med hjälp av semantiska nätverk som WordNet. I framåtblicken nämns individualisering av ordböcker, t.ex. att användaren i större utsträckning ska kunna skraddarsy den information den vill ha. Även crowdsourcing inom ordboksältet (t.ex. Wiktionary) tas upp, vilket förvisso överlappar en del med innehållet i bokens senare kapitel.

Kapitel 13, ”Lexicography and information science”, innehåller Theo J. D. Bothmas redogörelse för den nära relationen mellan lexikografi och informationsvetenskap. Bothma går, i likhet med många andra av bokens författare, igenom funktionsteorin och de kontexter som ger användare olika ordboksbehov, samt de konsekvenser dessa kontexter (som är mycket finindelade i Bothmas genomgång) kan få för vilken information som ska presenteras för användaren. Bothma presenterar också några sökgränssnitt, bl.a. enkel och avancerad sökning i tidskriftsdatabaser. Författaren menar att digitala ordböcker typiskt bara innehåller ”enkel” sökning och att mer specifika sökningar, t.ex. i olika informationskategorier, bör övervägas (även denna diskussion överlappar en del med diskussioner i senare kapitel). Vidare presenteras användarprofilering som ett sätt att automatiskt leda användaren rätt. Redogörelsen av denna senare funktion är inte så detaljerad och kunde gott ha kunnat få lite mer utrymme. Detsamma gäller de efterföljande ämnesområdena, ”Adaptive hypertext and hypermedia” och ”Data markup”.

I den andra delens sista kapitel, ”Domain ontologies”, redogör Catherine Roussey, Nathalie Hernandez & Haïfa Zargayouna för

begreppet ”ontologier” inom datavetenskapen. Detta är innehållsmässigt ett relativt abstrakt kapitel, men tacknämligt nog inleder författarna med en för lekmannen någorlunda tydlig beskrivning av vad sådana ontologier är. Den andra delen av kapitlet behandlar ontologiverktyg och sökmotorer, bl.a. WordNet.

2.3. Del III: Olika sorters ordböcker

Bokens tredje del handlar alltså om olika sorters ordböcker och inleds med Sven Tarps kapitel 15, ”The concept of dictionary”. Kapitlets placering är på ett sätt självklar som en ingång i temat i del III. Samtidigt behandlar kapitlet *ordboken*, som kan tyckas vara ett nästan lika grundläggande ämne i denna handbok som lexikografen (som ju behandlas redan i inledningen), och detta kunde motivera en tidigare placering i boken. Tarp ger i alla händelser en fyllig och tydlig genomgång av ordbokens historia, bl.a. hur ordboken av många kom att bli ansedd som en förteckning över ord och sedermera betraktad som ett lingvistiskt verk. Tarp tar upp problemen med att tala om ordboken

- som en bok (exempelvis är ju digitala ordböcker inte typiska böcker),
- som en bok med ord (ordböcker kan t.ex. även ha ordled som uppslagsord),
- som en alfabetiskt ordnad förteckning (vilket exkluderar t.ex. många digitala ordböcker) och
- som ett verk som beskriver ords betydelser (alla ordböcker gör inte detta).

Tarp menar istället att ordboken kan beskrivas utifrån tre kriterier: syfte (att få ”punktuell” information, vilket bl.a. ska fånga att man läser en ordbok selektivt), innehåll (lexikografiska data) och form.

Kapitel 16, ”Dictionaries for text reception”, skrivet av Patrick

Leroyer, handlar om ordböcker för textreception. Olika sorters användarsituationer redovisas, t.ex. att användaren inte från kontexten kan räkna ut vad ett ord betyder eller att vederbörande tror sig veta vad ett ord betyder och bara söker bekräftelse från ordboken om att tolkningen är korrekt. Det konstateras att det är ont om renodlade receptionsordböcker, vilket följer av att de flesta ordböcker är flerfunktionella. I alla händelser ska en ordbok med receptionsaspirationer bidra med snabb och enkel tillgång till den efterfrågade informationen. Författaren diskuterar också artikelstrukturen: Ska t.ex. polysema betydelse hanteras ihop inom samma ordboksartikel eller ska de delas upp? Det är inte självklart att hopklumpning är den tydligaste strukturen för användaren. Vidare behandlas bl.a. definitions- och exempelformatet: Ska vokabulären vara enhetlig eller kan den vara friare? Ska exemplen vara autentiska eller redigerade?

Ordböcker för textproduktion får sin behandling i kapitel 17, ”Dictionaries for text production”, av Pedro A. Fuertes-Olivera & Henning Bergenholtz. Kapitlet handlar för det första om olika typer av synonymordböcker och för det andra om kollokationsordböcker och några principer för ordnandet av kollokationer i dessa. Ett projekt med bl.a. fyra produktionsordböcker presenteras också.

I kapitel 18, ”Dictionaries for translation”, diskuterar Laura Giacomini ordböcker för ännu en extra-lexikografisk situation, nämligen översättning. Denna sorts ordböcker ska enligt författaren hållas isär från tvåspråkiga ordböcker. Att denna distinktion har blivit mer uppmärksam på senare tid är enligt författaren resultatet av en historisk glidning från att likställa ordbokstyp (t.ex. tvåspråkig ordbok) med ordboksfunktion (t.ex. översättningsordbok) till att, enligt ett mer funktionsteoretiskt orienterat synsätt, likställa ordboksfunktion med vad ordboken har för funktion för användaren (det kan t.ex. handla om aktiv eller passiv översättning).

Kapitel 19, Reinhard Heubergers ”Dictionaries to assist teaching and learning”, fokuserar på enspråkiga inlärarordböcker. Dessa beskrivs bl.a. som ordböcker med en begränsad definitions-vokabulär, eventuellt bilder och information om grammatik men inte etymologi. Dessa särdrag genomgås – förvisso främst i tryckta ordböcker – och en framtidsutblick pekar helt kort på de elektroniska ordböckerna.

I kapitel 20, ”Specialised dictionaries”, skriver John Humbley om ett område som enligt författaren började studeras först i mitten av 1990-talet. Kapitlet tar upp frågor som rör olika grader av specialisering beroende på specialordbokens användare, en- eller flerspråkighet och de för framför allt tryckta ordböcker relevanta makro- och mikrostrukturerna.

Del III avslutas av Anne Condamines kapitel 21, ”Terminological knowledge bases”, som i likhet med kapitel 14 är ett i sammanhanget ganska abstrakt kapitel. Kapitlet handlar om så kallade terminologiska kunskapsbaser och deras relation till kunskapsmodellering.

2.4. Del IV: Innovativa ordböcker

I del IV behandlas så ordböcker som på ett eller annat sätt klassas som innovativa i förhållande till mer traditionella verk. Delen inleds med Julia Millers kapitel 22, ”Learners’ dictionaries of English”, som visserligen inte direkt ser ut att handla om typiskt innovativa ordböcker. Kapitlet motiverar dock enligt redaktören sin plats i denna del genom att det innehåller en genomgång av ett antal inlärarordböcker, som har utövat stort inflytande inom lexikografen (se s. 7). Den traditionella metod som inlärare av engelska tidigare använde, att konsultera tvåspråkiga ordböcker (och grammatiker), ersätts i dag ofta med konsulterandet av enspråkiga ordböcker. Dessa är numera ofta internetbaserade, och författaren redovisar en studie som visar att 75 procent av avan-

cerade engelskinlärare föredrar internetordböcker framför pappersordböcker och uppskattar att kunna lyssna på uttal och att kunna se videoillustrationer. Författaren går igenom 19 olika drag och informationskategorier hos ett antal större enspråkiga engelska inlärorordböcker ("the Big Six"), bl.a. definitionsvokabulärens omfång, typer av språkexempel, grammatisk information, idiom, "dagens ord" med mera. En genomgång av för- och nackdelar med online-inlärorordböcker ges också. Tacksamt nog kan denna genomgång delvis även generaliseras till ordböcker i allmänhet.

I kapitel 23, Stefan Dollingers "Revising the *Dictionary of Canadianisms on Historical Principles*", redovisas hur en uppdatering av ordboken med samma namn kan gå till. Först har den tryckta versionen av ordboken, som gavs ut på 1960-talet, gjorts tillgänglig på nätet, och sedan har det skapats en onlinedatabas med historisk kanadensisk engelska. Därefter har ett webbaserat redigeringsverktyg utvecklats. Författaren presenterar fem grundläggande principer som man har utgått ifrån vid redigeringsarbetet: den första principen är att diakroniska data skulle utökas med synkroniska studier av kanadensisk engelska och den andra principen är att ordboken ska nå en bred publik (därför är den reviderade ordboken fritt tillgänglig). Den tredje principen, som framför allt möjliggörs av det elektroniska formatet, framstår som särskilt intressant och innovativ: att grundligt presentera varför t.ex. ett visst ord bedömts som "kanadism". Denna presentation utgörs bl.a. av diagram som visar hur frekvent ordet är i olika regioner. Den fjärde principen är det ska finnas en fyllig "ordhistoria" och den femte är att regional variation ska få en tydlig redovisning.

Kapitel 24, "FrameNet", av Josef Ruppenhofer, Hans C. Boas & Collin F. Baker, innehåller en kortfattad och tydlig genomgång av den helt digitala ramsemantiska databasen med samma namn, i vilken ord, *lexical units*, antas väcka föreställningar om semantiska ramar med olika ramelement. Exempelvis väcker ett verb som *ge* föreställningar om en givare, en mottagare, något som ges osv.

Presentationen av FrameNet inkluderar en mängd exempel, så det är lätt att följa med. Författarna ger en glimt av vad som är på gång, bl.a. crowdsourcing av ramsemantisk annotering och utvecklandet av ett flerspråkigt FrameNet. Vidare är FrameNet tänkt att användas i språkteknologin, bl.a. för automatisk generering av semantiska roller i texter.

I kapitel 25, ”*The Online Dictionary of New Zealand Sign Language. A case study of contemporary sign lexicography*”, redogör Rachel McKee & David McKee för en onlineordbok över nyzeeländskt teckenspråk, där fördelarna med den digitala versionen framstår bl.a. i att tecken kan presenteras med video istället för med en bild. Författarna presenterar utförligt vilka frågor som aktualiserades vid överflyttningen från tryckt ordbok till digital, både på makro- och mikronivå.

Kapitel 26, ”*The Alicante Dictionaries*” av José Mateo, handlar om 13 spansk-engelska ordböcker för olika fackområden, bl.a. ekonomi och juridik, som började ges ut på 1990-talet. Trots att de genomgående föreligger i tryckt format, är de enligt författaren innovativa för att vara tvåspråkiga fackordböcker i det att de förutom lemma och ekvivalent även innehåller bl.a. förklaringar och semantiskt besläktade ord såsom synonymer och hyperonymer.

Patrick Leroyer redovisar i kapitel 27, ”*The Oenolex wine dictionary*”, innovativa drag i den enspråkiga vinordboken och forskningsprojektet Oenolex, som bl.a. har vinprovare – främst experter men även lekmän – som målgrupp. Ett sådant drag är en för fackordböcker omfattande användning av korpusar, både skrift- och talbaserade (i det senare fallet handlar det om inspelade vinprovningssituationer som även har transkriberats). Ordboken ska också innehålla bilder och video. En besvikelse är att den webblänk som ges till ordboken inte fungerar.

I kapitel 28 redovisar Pedro A. Fuertes-Olivera & Marta Niño Amo arbetet med en serie fackordböcker: ”*The Accounting Dictionaries*”. Projektet involverar såväl lexikografer och översättare som

specialister inom redovisning, och målgruppen är översättare, redovisningsspecialister och den intresserade allmänheten. Språken är främst danska, spanska och engelska. Även redovisningsordböckerna är korpusbaserade, och ordboksdata-basen innehåller bl.a. kollokationer och språkexempel, ofta hämtade från Google, som i många fall har översatts till de andra språken i ordböckerna. De erbjuder också olika sökvägar beroende på användarens situation, i enlighet med funktionsteorin.

Erin McKean presenterar i kapitel 29, ”*Wordnik*”, den spännande engelskspråkiga onlineordboken med samma namn, som författaren själv har varit med och skapat. *Wordnik* utarbetades utifrån antagandet att ordboksanvändarna inte finner vad de söker i tryckta ordböcker (t.ex. ovanliga och nya ord). Ordboken använder tekniken för att samla in data, bl.a. definitioner och språkexempel, från andra platser på nätet. Även mänskliga användare bidrar, bl.a. med listor med nya ord, medan definitioner hämtas från andra onlineordböcker. Också detta kapitel innehåller information som i vissa bitar överlappar den i handbokens sista tematiska del (VI).

2.5. Del V: Lexikografi och internet i olika språk

Handbokens femte del handlar om lexikografi i ett antal språk som har valts ut på olika sätt. Urvalskriterierna redovisas i redaktörens inledning (s. 9–10). De ska vara världsspråk, så FN:s sex officiella språk har täckts in. Vidare har språk med viktiga lexikografiska traditioner (vilket i detta fall innefattar tyska och portugisiska) valts ut, och sedan inkluderas språk med begränsade lexikografiska resurser, vilket är välkommet.

I kapitel 30, ”*African lexicography in the Internet era*”, redogör Danie Prinsloo, Jacobus Prinsloo & Daniel Prinsloo för situationen för ordböcker över afrikanska språk och konstaterar att framför allt onlineordböckerna är mycket varierande kvalitetsmässigt:

några håller hög kvalitet, men i flera fall är de lexikografiskt bristfälliga. Detta är problematiskt eftersom det gör att de inte självklart används; författarna tar t.ex. upp konkurrensen från Google som en utmaning för lexikografin.

Kapitel 31, "Arabic lexicography in the Internet era", handlar också om relationen till onlineordböcker. Karlheinz Mörth diskuterar här den arabiska lexikografin, som bl.a. påverkas av förhållandet mellan klassisk arabiska och modern standardarabiska och av olika från varandra mer eller mindre avvikande talade varieteter.

Om internet är en självklar del av lexikografin i många av världens språk, så är situationen annorlunda i kinesiska, vilket behandlas av Heming Yong & Jing Peng i det fylliga kapitel 32, "Chinese lexicography in the Internet era". Författarna redogör för hur den kinesiska lexikografin med sina drygt tvåtusenåriga rötter har utvecklats från en mer filologisk inriktning till att i dag betraktas som en egen vetenskapsgren.

I kapitel 33, "English lexicography in the Internet era", blir det ett tvärt kast. Även om den tryckta ordboken inte alls glöms bort i kapitlet, är Howard Jacksons utgångspunkt den digitala ordboken. Jackson behandlar engelsk lexikografi, men kapitlet kan också läsas som en generell ingång till hur digitala ordböcker kan utformas med fokus på den enskilda användaren.

Även i Paul Achille Mavoungous kapitel 34, "French lexicography in the Internet era", är utgångspunkten digitala och internetbaserade ordböcker inklusive verktyg för maskinöversättning.

I Petra Storjohanns kapitel om tysk lexikografi, kapitel 35, är inriktningen likartad. Särskilt intressant i Storjohanns kapitel är genomgångarna av kommersiell lexikografi, användargenererade ordböcker och utmaningarna för den akademiska lexikografin.

Liksom i kapitel 30, som handlar om lexikografi i afrikanska språk, innehåller Parman Singh & Arimardan Kumar Tripathis kapitel 36, "Hindi lexicography in the Internet era", och Deny Arnos

Kwarys kapitel 37, om indonesisk lexikografi, beskrivningar av digital lexikografi som först ganska nyligen har tagit fart. Singh & Tripathi konstaterar att den lexikografiska utvecklingen går långsamt framför allt för hindi, som inte är särskilt använt inom t.ex. högre utbildning.

De tre avslutande kapitlen i del V är Teresa Linos kapitel 38, "Portuguese lexicography in the Internet era", Olga M. Karpovas kapitel 39, "Russian lexicography in the Internet era", och Ignacio Bosque & María Auxiliadora Barrios Rodríguez kapitel 40, "Spanish lexicography in the Internet era". Lino diskuterar två trender inom portugisisk lexikografi: för det första att konceptet 'ordbok' har förändrats som ett resultat av den digitala utvecklingen, och för det andra att gränsen mellan allmän- och fackordböcker har blivit vagare under senare tid. Karpova beskriver delvis andra trender inom rysk lexikografi, bl.a. den ganska nyliga utvecklingen från enbart normativ lexikografi till även mindre normativ, vilket delvis är ett resultat av att korpusar har blivit mer tillgängliga. Ytterligare trender är t.ex. ett ökat intresse för lexikografisk terminologi och fackordböcker. Bosque & Barrios kapitel om spansk lexikografi, slutligen, är i stora delar en omfattande förteckning över och diskussion av några ordböcker och ordboksprojekt i den spansktalande världen.

2.6. Del VI: Framtidsutsikter: lexikografi i internets tidevarv

I bokens sista del är det fokus på digital lexikografi. Om internet har behandlats i tidigare kapitel, så har det ofta varit på ett abstraktare plan, men i denna sista del är innehållet enligt redaktörens inledning (s. 13) konkretare och mer praktiskt inriktat. Det är nu inte alls lika instruerande praktiskt som i t.ex. *Handbok i lexikografi* (Svensén 2004), men i förhållande till övriga delar får väl denna del sägas vara ganska praktiskt inriktad.

Det kan synas överraskande att det 41:a kapitlet, Anna Dziemi-ankos ”Electronic dictionaries”, kommer så sent (och inte placerats i t.ex. del III: *Types of dictionaries*). I alla händelser ägnas Dziemi-ankos kapitel åt att diskutera olika typer av elektroniska ordböcker. Bl.a. framhävs att den elektroniska ordboken är mycket mer än bara en digitaliserad tryckt ordbok; den kan ju även t.ex. vara avsedd för datorer. Kapitlet handlar nu främst om elektroniska ordböcker för människor, och en indelning av ordböckerna görs utifrån hur användaren får åtkomst till dem, genom en dator eller en mobil enhet (hur skarp denna gräns nu är i dag), genom internet eller CD-ROM (det senare mediet får väl sägas vara obsolet för svenskans del). Fördelarna med elektroniska ordböcker i förhållande till pappersordböcker får så en genomgång. Ett antal fördelar känns ganska självklara vid det här laget, t.ex. att användaren får ordförslag under tiden den skriver i sökfältet (denna funktion finns ju numera i många olika sorters sökfält på internet). Diskussionen av andra, möjliga, fördelar är mer spännande, t.ex. i fråga om ordböcker som tar hänsyn till det enskilda ordets kontext.

Vincent Ooi tar i kapitel 42, ”Using the Internet for lexicographic purposes” bl.a. upp förhållandet mellan sökmotorer och ordböcker: den som söker ett ord går ofta till sökmotorer och triangulerar sig fram till rätt betydelse, en betydelse som kan stå i konflikt med vad som sägs i ordböckerna, beroende på bl.a. ordbokens korpusunderlag. En genomgång av hur nätet kan användas som korpus ges därför.

I kapitel 43, ”Information retrieval for lexicographic purposes”, ger Orin Hargraves en redovisning som följer upp den genomgång som ges i kapitel 42. Här tas ett antal verktyg upp som kan göra lexikografens arbete effektivare, bl.a. Googles Ngram Viewer, Sketch Engine, WordNet m.fl.

Kapitel 44 till 46 har ett särskilt tydligt användarfokus. Carolin Müller-Spitzer, Alexander Koplenig & Sascha Wolfer tar i kapitel

44, "Dictionary usage research in the Internet era", upp hur onlineenkäter, ögonrörelsemätning och loggfilsundersökningar kan användas av lexikografen. I kapitel 45, "User participation in the Internet era", tar Christian M. Meyer & Andrea Abel upp frågan om i vilken utsträckning användarna kan delta i det lexikografiska arbetet. Författarna menar att forskning om användarundersökningar är ett eget metalexikografiskt forskningsfält, och de presenterar ett ramverk för att klassificera användardeltagande i elektroniska ordböcker (och andra referensverk): *direct user participation* (t.ex. användargenerering av ordböcker à la Wikipedia), *indirect user participation* (t.ex. möjligheten för användaren att ge förslag på ord) och *accessory user participation* (avser sådant som främjar kommunikationen mellan användare och lexikograf, t.ex. bloggar om ordboksutveckling). Kapitel 46, "Dictionary portals" av Bob Boelhouwer, Anne Dykstra & Hindrik Sijens, ger en viktig diskussion av en typologi över ordboksportaler: *dictionary nets* (ordboksportaler som bl.a. innehåller referenser mellan de ingående ordböckerna), *dictionary search engines* (ordboksportaler som ger tillgång till flera ordböcker men där länkning mellan ordböckerna saknas) och *dictionary collections* (ordboksportaler som inte erbjuder möjlighet att söka i de ingående ordböckerna). Dessa typer diskuteras ur ett användarperspektiv, och förslag på hur ordboksportaler kan göras mer användarvänliga läggs fram.

Handbokens sista kapitel, kapitel 47, "Towards an international directory of lexicography" av Reinhard R. K. Hartmann, är klart mindre internetfokuserat är de andra i denna sista del och bör nog snarast ses som en avrundning av hela boken. Författaren går först igenom faktorer, bl.a. lexikografiska referensverk, institutioner och konferensserier, som påverkar världens lexikografiska kunskaper, och argumenterar för vikten av en internationell förteckning över dessa faktorer.

3. Reflektion

Routledge Handbook of Lexicography är med sina dryga 800 sidor en omfattande bok. Den är sidantalsmässigt såklart därför inte omedelbart jämförbar med exempelvis den drygt 400-sidiga *The Bloomsbury Companion to Lexicography* (Jackson 2013). En tydlig skillnad är t.ex. att Routledges handbok tar upp en rad lexikografiska språkspecifika problem (del V, ”World languages, lexicography and the Internet”), något som Bloomsbury inte gör i alls samma omfattning. En annan skillnad, som förmodligen har med Bloomsbury-handbokens ålder att göra, är att diskussionen om elektroniska ordböcker och framtidens lexikografiska utmaningar framstår som (i vissa fall betydligt) mer aktuell i *Routledge Handbook of Lexicography* än i *The Bloomsbury Companion to Lexicography*.

Routledges handbok har nu sina brister även i förhållande till Bloomsburys mindre omfattande handbok, vilket delvis har med redovisningsprinciperna att göra. Bland annat kan man tycka att ämnet tvåspråkiga ordböcker kunde förtjäna ett eget kapitel, något det har fått i såväl Bloomsburys handbok som i den mer omfattande om därmed mer jämförbara *Oxford Handbook of Lexicography* (Durkin 2016). I Routledges handbok tas tvåspråkiga ordböcker upp här och var, men kanske främst i kapitlet ”Dictionaries for translation”. Detta är nu visserligen också begripligt med tanke på att redovisningen av olika typer av ordböcker i Routledges handbok (del III, ”Types of dictionaries”) främst baseras på ordböcker-
nas funktion.

Även om Routledges och Oxfords handböcker är omfångsmässigt likartade, kan några skillnader mellan dessa urskiljas. Den senare riktar sig till studenter, forskare och lexikografiska praktiker enligt förlagets presentation, medan den förra vänder sig till en liknande målgrupp men med tillägget, som nämnts ovan, att den riktar sig till nybörjaren. Det är väl inte helt klart vad den-

na formuleringsskillnad innebär, men ett exempel på att Oxfords handbok inte direkt riktar sig till nybörjaren kan vara att den inte har någon framträdande beskrivning av vad *lexikografi* är, medan Routledges handbok behandlar frågan direkt i inledningen.

I övrigt kompletterar Routledges handbok Oxfords på några punkter, bl.a. i att Routledges handbok berör teckenspråkets lexikografi och lexikografen i bl.a. afrikanska språk. Oxfords handbok kan å sin sida sägas komplettera Routledges i fråga om bl.a. historisk lexikografi. I Oxfords handbok behandlas historiska ordböcker i en egen del som innefattar inte mindre än fem kapitel om bl.a. användning av historiska korpusar och grammatisk förändring. Den historiskt inriktade lexikografen skulle nog gärna se mer av dessa aspekter på ordböcker även i Routledges handbok.

För nybörjaren bidrar *Routledge Handbook of Lexicography* med en hel del relevant information. Ett par kapitel framstår som något abstrakta både för nybörjaren och kanske även för den erfarne lexikograf som inte ägnar sig specifikt åt språkteknologi. Boken ger dock en god överblick över det lexikografiska fältet och en lexikografisk allmänbildning. Till den allmänbildning som jag för egen del tycker är intressant hör bl.a. att få ett grepp om lexikografins användning av teori, något som främst diskuteras i Tarps kapitel 1. Utöver vissa mer lingvistiskt inriktade teorier som tas upp i enstaka kapitel (t.ex. ramsemantik), återkommer en teori, funktionsteorin, i någon form i ett stort antal kapitel i boken och framstår som den helt dominerande, åtminstone som generell teori (Tarp 2008:9). Det funktionsteoretiska bidraget är mer påtagligt i vissa kapitel och mindre påtagligt i andra. I de fall det är mindre påtagligt kan framhållandet av teorin framstå som ett sätt att pliktskyldigt infoga en teoretisk etikett utan att appliceringen av teorin ger så stora avtryck i kapitelinnehållet. En mer problematiserande hållning till teori(n) efterlyses här. Samtidigt ska det sägas att bara framhållandet av funktionsteorin även i dessa fall bidrar till att påminna läsaren om vikten av att uppmärksamma

ordboksanvändarens behov i ett antal olika situationer, vilket är angeläget.

I fråga om Routledge-handbokens förhållande till digitala ordböcker finns det tidvis en del att önska, vilket delvis har att göra med att det har hänt mycket på det lexikografiska området bara under de senaste åren. På grund av långa ledtider mellan manuskript och publikation har kapitlen kanske hunnit bli några år gamla, liksom den forskning som dessa bygger på. Förutom tidigare nämnd kritik om brustna webblänkar, hade de digitala ordböckerna kunnat behandlas mer systematiskt på fler ställen än främst i det sista avsnittet i varje kapitel, ”Looking to the future”, eller i den sista delen i boken, ”Looking into the future: lexicography in the Internet era”. Digitala ordböcker får väl sägas vara utgångspunkten för det lexikografiska arbetet i dag: nya utgåvor arbetas inte längre fram med den tryckta ordboken som tänkt produkt – utgångspunkten är snarare den digitala ordboken. Vidare har de digitala traditionella akademiska ordböckerna numera även konkurrens av internetbaserade ordböcker utarbetade av icke-professionella lexikografer (se t.ex. Sköldbberg & Wenner 2017 för exempel på sådana resurser), och, för den delen, av sökmotorer som Google.

Tidvis ligger dock *Routledge Handbook of Lexicography* i framkant i fråga om behandlingen av elektroniska lexikografiska resurser: jag tänker då t.ex. på kapitlet om FrameNet och Wordnik.

Det totala intrycket är i alla händelser att handboken är välskriven (även om dispositionen som sagt i vissa bitar ger överlappande information). Den täcker väl också, även om detta kan diskuteras, i stort sett ”key topics in lexicography” som den utlovar (se avsnitt 1 ovan), och den ger en god orientering om tillståndet inom lexikografen även för nybörjaren, samtidigt som den framför allt mot slutet bidrar med information till nytta även för den praktiskt inriktade lexikografen. Också den erfarne lexikografen torde ha stor behållning av detta monumentala verk, inte minst i fråga om den digitala utvecklingen inom olika språkområden.

Litteratur

- Bergenholtz, Henning, Jette Pedersen, Vibeke Vrang & Richard Almind (1999): *DanskOrdbogen*. Århus: Systime.
- Durkin, Philip (ed.) (2016): *The Oxford Handbook of Lexicography*. Oxford: Oxford University Press.
- Jackson, Howard (ed.) (2013): *The Bloomsbury Companion to Lexicography*. London, New Delhi, New York & Sydney: Bloomsbury.
- Sköldbberg, Emma & Lena Wenner (2017): Folkmun och Luxikon. En jämförelse mellan två användargenererade ordbokssajter. I: *Språk och stil* NF 27, 21–48.
- Svensén, Bo (2004): *Handbok i lexikografi. Ordböcker och ordboksarbete i teori och praktik*. 2 uppl. Stockholm: Norstedts.
- Tarp, Sven (2008): *Lexicography in the Borderland between Knowledge and Non-Knowledge. General Lexicographical Theory with Particular Focus on Learner's Lexicography*. Tübingen: Niemeyer.

Kristian Blensenius
postdoktor
Göteborgs universitet
Institutionen för svenska språket
Box 200
SE-405 30 Göteborg
kristian.blensenius@gu.se